

Szanowni Państwo,

przekazywany do rąk Czytelników numer „Przeglądu Zachodniego” tworzony był z myślą o dwóch rocznicach: 70-leciu powstania Instytutu Zachodniego oraz 25 latach transformacji ustrojowej w Polsce, zapoczątkowanej sekwencją wydarzeń pamiętnego roku 1989. Prezentowanym tekstem nadaje spójności przede wszystkim – wykorzystująca dystans spojrzenia – próba oceny dokonanych zmian.

Wielość doświadczeń i refleksji towarzyszących studiom o przeszłości – również tej, wydawałoby się, bardzo odległej – odkrywa przed czytelnikami otwierający tę edycję kwartalnika esej, którego lekturze niewątpliwie towarzyszyć musi myśl o uniwersalnych walorach nauki. Trudne zadanie zrozumienia niepowtarzalności dziejów i czynienia jej zrozumiałą dla innych znajduje odzwierciedlenie także w kontaktach nauki i polityki. Współdziałanie tych dwóch sfer może pociągać za sobą trybuty przekraczające granice autonomii, lecz i tu konieczne jest rozumienie tożsamości i wierność zadaniu nauki jako „wielkiej tłumaczki”. Twórcy Instytutu Zachodniego z profesorem Zygmuntem Wojciechowskim na czele podjęli dzieło poznawania tożsamości Ziemi Zachodnich i studia nad zawikłaną historią relacji polsko-niemieckich w czasie mało przychylnym. Ponad doraźnymi zawiłościami polityki dostrzegali jednak polską rację stanu, choć przecież nie sposób było oszacować, jak długotrwałe i często dotkliwe będą to uwikłania. Nowy rozdział dziejów polsko-niemieckiego sąsiedztwa, otwarty wydarzeniami lat 1989-1990 nie przekreślił efektów ich pracy, lecz poszerzył kontekst badawczy – zarówno w sferze rozumienia własnej tożsamości, jak i czynienia jej zrozumiałą dla innych.

Inspirowane 70-leciem Instytutu Zachodniego artykuły ukazują nieuchronność zmian i potrzebę ciągłości funkcjonowania poznańskiej placówki. Dokumentują je m.in. teksty poświęcone obrazowi Niemców i Niemiec na łamach „Przeglądu Zachodniego” oraz krótkiej, lecz towarzyszącej bardzo intensywnemu okresowi funkcjonowania Instytutu historii Domu Pracy Naukowej w Osiecznej, a dopełniają barwne wspomnienia dawnych pracowników. To w nich, pomiędzy opisami codziennego życia i warunków pracy, a przypomnieniem ogromu zrealizowanych zadań, zawarta jest najprostsza, lecz poruszająca prawda o ludzkich zdolnościach i charakterach składających się na siłę zespołu i stanowiących o randze instytucji. Podobnie jak zaczerpnięty z drugiego rocznika naszego czasopisma bilans pierwszego roku działalności Instytutu Zachodniego, zgromadzone teksty pokazują wartość tkwiącą w dbałości o indywidualną tożsamość oraz wierność zadaniu tłumaczenia przeszłości i formowania różnych wizji przyszłości. Współcześnie otwarte granice i niemal nieograniczone możliwości komunikacji z pewnością

ułatwiają poznanie, ale potrzebują tak samo tłumaczy, ogarniających skalę dokonujących się zmian.

Siedem dekad poznańskiego Instytutu to również **ćwierćwiecze III Rzeczypospolitej**, zapoczątkowanej odwagą poczynienia kroków w nieznanie przez tych, którzy potrafili dostrzec rację stanu ponad uwikłaniami historycznych zaszłości i geopolitycznych rachub. Dystans dzielący nas od tych wydarzeń pozwala docenić i poddać krytycznej analizie rozterki oraz decyzje stanowiące genezę rozmów Okrągłego Stołu czy skonfrontować działania ówczesnych uczestników życia publicznego – aktorów dokonującej się zmiany, z zapisem pamięci i kształtowanym po latach przekazem. Plastyczne tworzywo pamięci determinuje opowieść o historii, ale formuje także tożsamość kolejnych dekad – jak na dawnym pograniczu wokół Jeziora Żarnowieckiego i na Mazurach czy w materialnym wymiarze rekonstrukcji staromiejskich zespołów architektonicznych na Ziemiach Zachodnich i Północnych – ułatwiając rewizję wcześniejszych założeń, obciążonych nierzadko triumfalizmem zwycięzców czy ograniczeniami ideologii.

Z tematyką zamieszczonych w numerze tekstów korespondują recenzje i omówienia wybranych publikacji, a także kronika naukowa prezentująca zróżnicowane formy urzeczywistniania imperatywu rozumienia i tłumaczenia tożsamości.

Natalia Jackowska